

Educar per a la vida

"Estimar bé els fills és posar-los en situació d'assolir el domini sobre ells mateixos: fer-ne persones lliures". Nou text de la col·lecció "Textos sobre la família".

Formar gent jove és una tasca entusiasmant: tasca que Déu ha delegat fonamentalment en els pares. Treball delicat i fort, pacient i alegre, no exempt de perplexitats, que porta tantes vegades a adreçar-se al Senyor, a la cerca de llum.

Educar és obra d'artista que vol portar a la plenitud les potencialitats que rauen en cada un dels seus fills: ajudar a descobrir la importància de preocupar-se pels altres, ensenyar a ésser creadors de relacions autènticament humanes, a vèncer la por al compromís... Capacitar, en definitiva, a cadascuna i a cada un perquè pugui respondre al projecte de Déu sobre la seva vida.

Al mateix temps que sempre hi haurà dificultats ambientals i aspectes millorables, sant Josepmaria encoratja els pares a *mantenir el cor jove perquè els sigui més fàcil rebre amb simpatia les aspiracions nobles i àdhuc les extravagàncies dels nois.*

La vida canvia, i hi ha moltes coses noves que potser no ens agraden —fins i tot és possible que no siguin objectivament millors que altres d'abans—, però que no són dolentes: són, simplement, unes altres formes de viure, sense més transcendència. En no poques ocasions, els conflictes es presenten perquè es dona importància a petiteses que se superen amb una mica de perspectiva i de sentit de l'humor¹.

Partim de què en la difícil tasca d'educar sempre podem millorar, i que no hi ha educació perfecta: dels errors també se n'aprèn. Paga la pena dedicar temps a actualitzar la nostra formació amb un objectiu clar: eduquem per a la vida.

AUTORITAT I LLIBERTAT

Quan els pares, confonent felicitat amb benestar, centren els esforços a procurar que els fills tinguin de tot, que s'ho passin el millor possible i que no pateixin cap contradicció, s'obliden que l'important no és només estimar molt els fills -això ja sol donar-se- sinó estimar bé. I, objectivament, no és un bé per a ells que es trobin tot fet, que no hagin de lluitar.

La lluita i l'esforç que comporta són imprescindibles per créixer, per madurar, per apropiarse de l'existència personal i menar-la amb llibertat, sense sucumbir acríticament a qualsevol influència externa.

El Catecisme de l'Església Catòlica recorda que ignorar la situació real de l'home, la seva naturalesa ferida, dona lloc a errors greus en l'educació². Comptar amb el pecat original i amb les conseqüències -debilitat, inclinació al mal i per tant necessitat de lluitar contra un mateix, de vèncer- és indispensable per a formar persones lliures.

Un nen o un jove, abandonat als gustos i inclinacions de la seva naturalesa, descendeix per un pla inclinat que acaba per anquilosar les energies de la seva llibertat. Si aquesta

¹ Sant Josepmaria, Converses amb Monsenyor Escrivà de Balaguer, n. 100.

² Cf Catecisme de l'Església Catòlica, n. 407.

tendència no es contraresta amb una exigència adequada a cada edat, que provoqui lluita, tindran després serioses dificultats per realitzar un projecte de vida que pagui la pena.

Estimar bé els fills és posar-los en situació d'assolir el domini sobre si mateixos: fer-ne persones lliures. Per això, és innegable la necessitat de marcar límits i imposar regles, que no només compleixin els fills, sinó també els pares.

Educar és també proposar virtuts: abnegació, laboriositat, lleialtat, sinceritat, neteja..., presentant-les de manera atractiva, però alhora sense rebaixar l'exigència. Motivar els fills perquè facin les coses bé, però sense exagerar, sense dramatitzar quan arriben els fracassos, ensenyant-los a treure'n experiència. Animar-los a ambicionar metes nobles, sense suplir-los en l'esforç. I, sobretot, cal fomentar l'autoexigència, la lluita, una autoexigència que no s'ha de presentar com un fi en si mateixa, sinó com un mitjà per aprendre a actuar rectament amb independència dels pares.

El nen, el jove, encara no comprèn el sentit de moltes obligacions. Per suplir la manca natural d'experiència necessita suports fermes: persones que, havent-ne guanyat la confiança, l'aconsellen amb autoritat. Necessita, en concret, recolzar-se en l'autoritat dels pares i dels professors, que no poden oblidar que part del seu paper és ensenyar als fills a desenvolupar-se amb llibertat i responsabilitat.

Com deia sant Josepmaria, *els pares que estimen de debò, que busquen sincerament el bé dels fills, després dels consells i de les consideracions oportunes, han de retirar-se amb delicadesa perquè res no perjudiqui el gran bé de la llibertat, que fa l'home capaç d'amar i servir Déu*³.

L'autoritat dels pares davant els fills no ve d'un caràcter rígid i autoritari; es basa més aviat en el bon exemple: en l'amor que es tenen els esposos, en la unitat de criteri que els fills veuen en ells, en la seva generositat, en el temps que hi dediquen, en l'afecte -afecte exigent- que els mostren, en el to de vida cristiana que donen a la llar, i també, en la claredat i confiança amb què se'ls tracta.

Aquesta autoritat ha de exercitar-se amb fortalesa, valorant allò que és raonable exigir en cada edat i situació, amb amor i amb fermesa, sense deixar-se vèncer per un afecte mal entès, que podria conduir a evitar disgustar els fills per sobre de tot i que, a la llarga, provocaria una actitud passiva i capritxosa.

*S'amaga una gran comoditat —i a vegades una gran falta de responsabilitat— en els qui, constituïts en autoritat, defugen el dolor de corregir, amb l'excusa d'evitar el sofriment a d'altres...*⁴. Són els pares els que han de guiar, conjugant autoritat i comprensió. Deixar que els capricis dels fills governin la casa indica a vegades la comoditat d'evitar situacions incòmodes.

Amb paciència, convé fer-los veure quan han obrat malament. Així es va formant també la seva consciència, no deixant passar les oportunitats d'ensenyar a distingir el bé del mal, allò que s'ha de fer i evitar. Amb raonaments adequats a l'edat, s'aniran adonant d'allò que agrada a Déu i als altres, i del perquè.

Madurar suposa sortir d'un mateix, i això comporta sacrificis. El nen, al principi, està centrat en el seu món, creix en la mesura que comprèn que ell no és el centre de l'univers, quan comença a obrir-se a la realitat i als altres.

³ Sant Josepmaria, Converses, n. 104.

⁴ Sant Josepmaria, Forja, n. 577

Això comporta aprendre a sacrificar-se pels germans, a servir, a complir les obligacions a la casa, a l'escola i amb Déu; implica també obeir; renunciar als capritxos; procurar no disgustar els pares ... És un itinerari que ningú no pot recórrer sol. La missió dels pares és treure el millor d'ells, encara que de vegades faci una mica de mal.

Amb afecte, amb imaginació i fortalesa, cal ajudar-los a guanyar una personalitat sòlida i equilibrada. Amb el temps, també els fills comprendran amb més profunditat el sentit de molts comportaments, prohibicions o mandats dels pares, que llavors podien semblar arbitraris; s'ompliran d'agraïment, també per aquelles paraules clares o moments de més severitat -no fruit de la ira, sinó de l'amor- que llavors els van fer patir. A més, hauran après ells mateixos a educar les generacions futures.

EDUCAR PER A LA VIDA

Educació és preparar per a la vida, una vida que ordinàriament no està exempta de dificultats: habitualment cal esforçar-se per assolir qualsevol objectiu en l'àmbit professional, humà o espiritual. Per què llavors aquesta por que els fills se sentin frustrats quan els manca algun mitjà material?

Hauran d'aprendre que costa guanyar-se la vida i convida amb persones de més intel·ligència, fortuna, o prestigi social, a afrontar mancances i limitacions, materials o humanes; assumir riscos, si volen escometre empreses que paguin la pena, i enfrontar-se amb el fracàs, sense que això provoqui l'esfondrament personal.

L'afany de aplanar-los el camí, per impedir el més mínim entrebanc, lluny de causar un bé, els debilita i els incapacita per afrontar les dificultats que trobaran a la universitat, a la feina o en la relació amb els altres. Només s'aprèn a superar obstacles afrontant-los.

No hi ha cap necessitat que els fills tinguin de tot, ni que ho tinguin al moment, cedint als seus capritxos. Al contrari, han d'aprendre a renunciar i a esperar: no és veritat que en la vida hi ha moltes coses que poden esperar i altres que necessàriament han d'esperar? En efecte, Benet XVI sosté que "no hem de dependre de la propietat material; hem d'aprendre la renúncia, la senzillesa, l'austeritat i la sobrietat"⁵.

Un excés de protecció, que allunyi el fill de qualsevol contrarietat, el deixa indefens davant l'ambient; aquesta actitud proteccionista contrasta radicalment amb la veritable educació.

El terme educar deriva de les veus llatines *e-ducere* i *e-ducare*. La primera etimologia està relacionada amb l'acció de subministrar valors que menen al ple desenvolupament de la persona. La segona és indicativa de l'acció d'extreure d'ella el millor que pot donar de si mateixa, a la manera que fa l'artista quan extreu del bloc de marbre una bella escultura. En qualsevol de les dues accepcions, la llibertat de l'educand juga un paper decisiu.

En comptes de mantenir una actitud proteccionista, és convenient que els pares facilitin als fills l'oportunitat de prendre decisions i assumir-ne les conseqüències, de manera que puguin resoldre els petits problemes amb esforç. En general, convé promoure situacions que afavoreixin l'autonomia personal, objectiu prioritari de qualsevol tasca educativa. Alhora, cal comptar que aquesta autonomia ha de ser proporcional a la seva capacitat d'exercir-la, no tindria sentit dotar-los d'uns mitjans econòmics o materials que no saben

⁵ Benet XVI, audiència 27 maig 2009

encara emprar amb prudència, ni deixar-los sols davant el televisor o navegant a internet, com tampoc seria lògic ignorar en què consisteixen els videojocs que tenen.

Educar en la responsabilitat és l'altra cara d'educar en la llibertat. L'afany per justificar tot el que fan dificulta que se sentin responsables de les seves equivocacions, privant-los d'una valoració real dels seus actes i, com a conseqüència, d'una font indispensable de coneixement propi i d'experiència. Si, per exemple, en comptes de ajudar-los a assumir un baix rendiment escolar, es dóna la culpa als professors o a la institució acadèmica, s'anirà formant en ells una manera irreal d'enfrontar la vida: només se sentirien responsables del bo, mentre que qualsevol fracàs o error seria causat des de fora.

S'alimenta d'aquesta manera una actitud habitual de queixa, que tira sempre la culpa al sistema o als companys de treball, o una tendència a l'autocompassió i a la recerca de compensacions que condueix a la immaduresa.

EDUCAR SEMPRE

Tots aquests plantejaments no són específics de l'adolescència o d'etapes especialment intenses en la vida d'un fill. Els pares -d'una manera o d'una altra- eduquen sempre. Les seves actuacions mai no són neutres o indiferents, encara que els fills tinguin pocs mesos de vida. Precisament no és gens estranya la figura del petit tirà, el nen de 4 a 6 anys que imposa a casa la llei dels seus capritxos, desbordant la capacitat dels pares per educar-lo.

Però els pares no només eduquen sempre sinó que a més han d'educar per sempre. De poc serviria una educació que es limités a resoldre les situacions conjunturals del moment, si oblidés la projecció futura. Hi és en joc dotar-los de l'autonomia personal necessària. Sense ella restarien a mercè de tot tipus de dependències. Unes més visibles, com les relacionades amb el consumisme, el sexe, o la droga, i altres més subtils, però no per això menys importants, com les procedents d'algunes ideologies de moda.

Cal tenir en compte que el temps que els fills romanen a la llar familiar és limitat. És més, fins i tot durant aquest període, el temps que transcorren al marge dels pares és molt superior al de convivència real amb ells. Però aquest temps és preciosíssim. Moltes persones es troben avui amb serioses dificultats per ser amb els fills i, certament, aquesta és una de les causes d'algunes situacions que hem descrit.

Efectivament, quan es veu poc els fills, es fa molt més difícil exigir-los: en primer lloc perquè s'ignora què fan i no se'ls coneix bé, i també perquè es pot fer molt costa amunt amargar amb incòmodes exigències els escassos moments de convivència familiar. Res no pot suplir la presència a la llar.

CONFIANÇA

L'autoritat dels pares depèn molt de l'afecte efectiu que perceben els fills. Se senten veritablement estimats quan ordinàriament se'ls presta atenció i interès, i quan veuen que es fa el possible per dedicar-los temps.

En aquest context se'ls pot ajudar amb autoritat i amb encert: quan es coneixen les seves preocupacions, les dificultats que travessen amb l'estudi o amb les amistats, els ambients que freqüenten, quan se sap en què empen el temps, quan es veu com reaccionen, quina cosa els alegra o els entristeix, quan en detectem les victòries o derrotes.

Els nens, els adolescents i els joves necessiten parlar sense por amb els pares. Quant s'avança en la formació quan hem aconseguit que hi hagi comunicació i diàleg amb els fills! Sant Josepmaria ho aconsellava: ***Jo aconsello sempre als pares que procurin fer-se amics dels seus fills. Es pot harmonitzar perfectament l'autoritat paternal, que la mateixa educació requereix, amb un sentiment d'amistat que exigeix posar-se d'alguna manera al mateix nivell que els fills.***

Els nois, fins i tot els que semblen més díscols i esquerps, desitgen sempre aquest acostament, aquesta fraternitat amb els pares. La clau sol estar en la confiança: que els pares sàpiguen educar en un clima de familiaritat, que no facin mai la impressió que desconfien, que donin llibertat i que ensenyin a administrar-la amb responsabilitat personal.

És preferible que algun cop es deixin enganyar: la confiança que es posa en els fills fa que ells mateixos s'avergonyeixin d'haver-ne abusat, i que es corregeixin; en canvi, si no tenen llibertat, si veuen que no se'ls té confiança, se sentiran moguts a enganyar-nos sempre⁶.

Cal alimentar constantment aquest ambient de confiança, creient sempre allò que diguin, sense recels, no permetent mai que es creï una distància tan gran que es faci difícil de tancar.

L'ajuda de professionals de l'educació a les escoles o institucions a les quals assisteixen els fills pot ser de gran utilitat: en la tutoria o preceptuació els nois poden rebre una formació personal valuosíssima. Però aquesta tasca d'assessorament no ha de treure el protagonisme als pares. I això suposa temps, dedicació, pensar-hi, cercar-hi el moment adequat, acceptar les seves formes, donar confiança...

Convé apostar fort per la família; treure temps d'on sembla no haver-hi, i aprofitar-lo al màxim. Suposa molta abnegació i molts cops implicarà sacrificis grans, que en alguns casos podrien fins i tot afectar la posició econòmica. El prestigi professional ben entès, però forma part de quelcom més ampli: el prestigi humà i cristià, on el bé de la família se situa per sobre dels èxits laborals. Els dilemes, de vegades aparents, que puguin donar-se en aquest camp, s'han de resoldre des de la fe i en la pregària, cercant la voluntat de Déu.

La virtut de l'esperança és molt necessària en els pares. Educar els fills produeix moltes satisfaccions, però també disgustos i preocupacions no petites. No hem de deixar-nos portar per sentiments de fracàs, passi el que passi. Al contrari, amb optimisme, amb fe i amb esperança, es pot recomençar sempre. Cap esforç serà va, encara que pugui semblar que arriba tard o no es vegin els resultats.

La paternitat i la maternitat mai no acaben. Els fills estan sempre necessitats de l'oració i l'afecte dels pares, també quan ja són independents. Santa Maria no va abandonar Jesús en el Calvari. El seu exemple de lliurament i sacrifici fins al final pot il·luminar aquesta apassionant tasca que Déu encomana a les mares i als pares. Educar per a la vida: tasca d'amor.

A. Villar

⁶ Sant Josepmaria, *Converses*, n. 100.